

Iza Strehar

DEL ZA SLOJEM

Nadaljevanje iz gledališkega lista prejšnje epizode ...

Vranja vrata so starodaven dvorec sredi gozda, ki ga je dobil v dar Francetov oče. Ampak ta prostor preseže fizično. Ustvarja vtis magičnosti, ki gledalcu dovoljuje, da mu podivja domišljija izven meja dogajanja v seriji. Ko se vrata dvorca odprejo, pričakujemo, da bomo zaslišali glas Roda Serlinga, ki nam bo sporočil: *You have now crossed over into the twilight zone.*¹ V Vranjih vratih bi se lahko dogajalo kar koli, tam bi lahko našli kar koli. Portal v prihodnost ali preteklost, Barbarin rov, skrito bogastvo Habsburžanov, mačje pokopališče, drugi del Aristotelove *Poetike*, izbranih 18 minut Nixonovih kaset iz aфере Watergate, čarovnice, ki se kopajo v kotlu, napolnjenim z znojem postavnega mladca, samoroge in zmaje, Varysov skrivni prehod, knežji kamen, vaško situlo, na steni fresko zadnje večerje ... In kar je najboljše pri tem – četudi ne vidimo plodov naše domišljije, nam tekst tega ne vzame. Od skrivnosti Vranjih vrat nam je razkrit zelo majhen del – pa še to precej abstraktno. Seveda ljubitelji televizije dobijo asociacije na *Pravega detektiva* ali pa zabave v *Pravi krvi*, ljubitelji filmov pa na Kubrickove *Široko zaprte oči*. Ampak čar je ravno v tem, da ni nič dokončno potrjeno in da lahko naprej razmišljamo, se sprašujemo, si dovolimo, da nam divjá domišljija in Nežino izginotje primerjamo z umorom Laure Palmer.

Dvorec ima tudi simbolno razsežnost, ki jo najlepše opiše Brin: *Ne vem, če se vsi spomnijo tistga momenta, ko niso bli več otroc, pa čeprov ne po svoji krivdi*. Predstavljajo trenutek, ko nas nekdo prezgodaj oropa naše otroškosti.

Prebijanje iz dela v del *Vranjih vrat* je kot Dantejevo spuščanje v pekel. V vsakem delu najdemo nov, hujši in temnejši greh, dokler namesto na Luciferja ne naletimo na vrana in z njim na »trenutek resnice«. »Trenutek resnice« ali »momento de la verdad« izhaja iz španskih bikoborb. Z njim se poimenuje sekunda, v kateri se konča bojevanje, bikoborec sname svojo masko in bik je tik pred smrtjo. Igre je konec in pokaže se resnica spektakla – gre za bitko med življenjem in smrtjo. »Trenutek resnice« ima arhetipsko globino, ki daje estetsko in dramatično dinamiko, ki je ne najdemo samo v bikoborbah, temveč tudi na sodiščih, v športu, v intelektualnih razpravah, v gledališču in na televiziji. Centralni motiv je enak: nekdo bo zmagal in nekdo bo umrl.

Gledališka serija je dobrodošla, pri nas še ne videna novost. Televizija je mlajša sestra gledališča. Slej ko prej mlajša sestra odraste in ustvari svoja izvirna, izjemna dela. Pravilno je, da je odnos vzajemen in da tudi starejši brat kdaj ustvarja po navdihu sestrice.

¹ Stavek, ki se v variacijah pojavlja v *Območju somraka* (serija iz šestdesetih let 20. stoletja).

Ljudje imamo radi rituale – če vanje nismo prisiljeni in če vemo, da ritual lahko kadar koli prekinemo in ga nadomestimo z novim. Televizijske serije nam dajejo ritual, ki je časovno omejen in ne zahteva vseživljenjske zaobljube. Samo določeno uro v določenem dnevu in tednu. Seveda se gledalci hitro znajdemo v prekletstvu, ko je naši pregrehi že pred sezono ali dvema padla kakovost, ampak se nadaljevanka še vedno ni zaključila. Marsikdo ne preneha gledati, četudi mu nadaljevanka ni več v užitek. Reče si, da jo bo gledal naprej in do konca že zato, ker jo je toliko let gledal, in če bi prenehal gledati, bi imel občutek, da se je določeni stvari v svojem življenju zaobljubil, nato pa je ostala nerealizirana. Ljudje, ki ne poznajo tovrstne zasvojenosti, bi na tem mestu rekli, naj preprosto neha gledati. Sploh če mu serija ni več všeč in pričinja sovražiti samega sebe, ker jo še gleda. Ampak to ni tako enostavno. Nobene odvisnosti se ni enostavno odkrižati. Vprašajte Nežo. Pri seriji sta tako kot pri drugih zasvojljivih rečeh potrebna zmernost in kontrola. Če preveč padeš noter, sta udarec ob zadnjem delu sezone in misel, da v prihajajočem tednu ne bo novega dela, psihično naporna.

Zasvojenost povzroča tudi občutek, da je svet, v katerega popelje serija, poznan in da so ljudje, ki so v tem svetu, naši znanci ali celo prijatelji, s katerimi smo v redni interakciji. Tudi na tem mestu bi se lahko oglasili razumni ljudje in pomislili, da je to žalostno in da bi morali gledalci raje preživljati čas z resničnimi osebami. V resnici to ni žalostno. Večina likov, ki nas fascinira in pritegne pri nadaljevankah, je sociopатов, psihopатов, posiljevalcev, pedofilov, morilcev in podobnih odpadnikov družbe. Zato je zelo dobro, da so nam ti ljudje blizu samo takrat, kadar za nekaj časa pobegnemo v paralelni svet, in da v realnih življenjih čas preživljamo z moralno manj spornimi osebami.

Prva gledališka serija Nejca Gazvode je zaključeno delo. Tako kot televizijske serije se ravna po zelo pomembnem nenapisanem pravilu. Četudi je zaključena, vsebuje material in nastavke za novo sezono. Kaj bo s Kristino oz. v kaj bo odrasel njen otrok? Bosta ostala v vasi in postala tipična vaščana te vasi? Kaj vse se je še dogajalo za Vranjimi vrati? Kaj se je dogajalo za njimi za časa Francetovega očeta?

Mogoče pa odgovore dobimo v naslednji sezoni ...

Literatura

Komel, Mirt, 2012: *Twin Peaks in postmodernizem: kava, pita, sova, škrat*. Ljubljana: Slovenska kinoteka.

Krečič, Jela, in Novak, Ivana, 2011: *Proti koncu: sodobna TV serija in serialnost*. Ljubljana: Slovenska kinoteka.

Bjørneboe, Jens, 1999: *Moment of freedom*. Norwich: Norvik press.

